

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมแห่งยุคข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อไปทั่วโลก มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย และรวดเร็ว การที่บุคคลจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น ควรเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสมและด้วยความเชื่อว่าการศึกษายเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดี ชุมชนและสังคมต่างหันมาสนใจพัฒนาคน และปฏิรูปการศึกษา (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2545 : 72)

การจัดการศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยการจัดหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นเพราะหลักสูตรถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาเป็นตัวชี้นำทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เป็นผู้มีคุณภาพในอนาคต ทำให้ผู้เรียนได้ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง รู้จักกำหนดแนวทางในประกอบอาชีพตามความสามารถ นับเป็นกำลังทางสมอง และทางเศรษฐกิจของชาติ ที่จะนำพาประเทศไปสู่ความเจริญในทุก ๆ ด้าน ในขณะที่เดียวกันหลักสูตรก็ย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปของสังคม (กาญจนา คุณรักษ์, 2543 : 38)

จากการประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งเป็นตัวกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่ผ่านมาจากข้อค้นพบของกรมวิชาการพบว่า โครงสร้างของหลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น นักเรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานไม่เพียงพอแก่การดำรงชีวิต นักเรียนยังบกพร่องในเรื่องการมีค่านิยมและคุณธรรมพึงประสงค์และไม่ใฝ่หาความรู้อย่างมีหลักการที่ทันสมัยอยู่เสมอ และจากรายงานประเมินคุณภาพการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปี พ.ศ.2542 พบว่าความสามารถที่ควรได้รับการพัฒนาคือสังคมศึกษา (รวีวัตร์ สิริภูบาล, 2544 : 41-50) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิสนา แคมมณี(2544 : 72) ซึ่งกล่าวว่าในทศวรรษที่ผ่านมาการจัดการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศต่างก็ได้ค้นพบว่าการพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียนอยู่ในขีดจำกัดและไปไม่ถึงเป้าหมายสูงสุดตามที่ต้องการซึ่งสมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2542 : 24) กล่าวว่ามิสาเหตุหลายประการได้แก่ ครูไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูให้ความสำคัญ

กับบทบาทของตนเองในการจัดการเรียนการสอนไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และการวัดผลกระทำโดยการทดสอบความจำ และการสอนมุ่งคะแนนเพียงอย่างเดียว จึงทำให้คุณธรรม จริยธรรมและสุนทรียภาพไม่เกิดแก่ผู้เรียน(วิเศษ ชินวงศ์. 2544 : 32-33)

จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศชั้น ที่มีลักษณะเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นตัวกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 มาตรา 27 กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดทำสาระของหลักสูตรของตนเอง เพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนรู้ให้ปฏิบัติตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด และเพื่อสนองความต้องการของชุมชน ตลอดจนเพื่อสนองความถนัด ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม

เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม และมีสาระการเรียนรู้เป็นการกำหนดองค์ความรู้ที่เป็นเนื้อหาสาระครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 12 ปี หลักสูตรกำหนดสาระการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานสำคัญไว้ 8 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีลักษณะต่างไปจากหลักสูตรที่ผ่านมา คือสถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นใช้เอง หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระพื้นฐานที่ผู้เรียนต้องเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยศาสตร์สาขาต่าง ๆ หลายแขนง มีลักษณะเป็นพหุวิทยาการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสภาพแวดล้อม

กลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาระคือ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม, หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม, เศรษฐศาสตร์, ประวัติศาสตร์, และภูมิศาสตร์ ในแต่ละสาระเนื้อหาแบ่งเป็นมาตรฐานการเรียนรู้และในแต่ละ

มาตรฐานการเรียนรู้ยังแบ่งเป็น มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น โดยแบ่งเป็น 4 ช่วงชั้นคือ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ป.1-ป.3,ป.4-ป.6,ม.1-ม.3,ม.4-ม.6

ทั้งมาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นจากสาระต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและกันที่จะต้องนำมาผสมผสานกันในการเรียนการสอน การจะนำสาระหลัก มาตรฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น มาจัดไว้ในหลักสูตรอย่างไรแล้วจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร ให้เป็นไปตามมาตรฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่วางไว้ ถือเป็นความรับผิดชอบและการตัดสินใจของสถานศึกษาเอง

จากความสำคัญของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และภารกิจของสถานศึกษาที่จะต้องดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรดังกล่าว ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมช่วงชั้นม.1-ม.3 มีภาระหน้าที่ที่จะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าในการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของกรมวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 อันจะทำให้โรงเรียนได้หลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องตามสภาพของท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน และยังเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรในกลุ่มสาระอื่นต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของโรงเรียนทับกฤชพัฒนา
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามแนวหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โรงเรียนทับกฤชพัฒนา

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ใช้เนื้อหาที่นำมาพัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามแนวหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยกำหนดเนื้อหาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมจรรยา

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการวิจัยครั้งนี้ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนทับกฤชพัฒนา อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วย

1. ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการหลักสูตร

1.1 ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

1.2 วิสัยทัศน์ นโยบาย เป้าหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 องค์การบริหารตำบลทับกฤช และโรงเรียนทับกฤชพัฒนา

1.3 ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับโรงเรียนทับกฤชพัฒนา ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป สักยภาพของโรงเรียน แนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น แนวทางการจัดการศึกษา

2. ข้อมูลสารสนเทศในท้องถิ่น แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ

2.1 ด้านข้อมูลทั่วไปของตำบลทับกฤช ได้แก่ ที่ตั้ง เนื้อที่ ภูมิประเทศ หมู่บ้าน ประชากร

2.2 ด้านสภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ หน่วยธุรกิจในท้องถิ่น

2.3 ด้านสภาพทางสังคม ได้แก่ สถานศึกษา สถาบันและองค์กรต่าง ๆ และ วัฒนธรรม ประเพณี

2.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ แหล่งน้ำ ทรัพยากร ธรรมชาติ

2.5 ด้านจุดเด่นจุดด้อยของท้องถิ่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนทับกฤชพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

การพัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง การจัดทำหลักสูตร วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนที่บกพร่องพัฒนาตามกรอบ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และแนวทางการจัดหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หมายถึงหลักสูตรที่ประกาศใช้ตาม คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก 1166/2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544

ท้องถิ่น หมายถึง แหล่งชุมชนในเขตตำบลที่บกพร่อง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

มาตรฐานการเรียนรู้ หมายถึง ผลการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนหลังจากที่ ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามแนว หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

สาระการเรียนรู้ หมายถึง เนื้อหาและกระบวนการที่ใช้เป็นสื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามแนวหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ช่วงชั้น หมายถึง ระยะเวลาการแบ่งเวลาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อกำหนด มาตรฐานและสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร โดยแบ่งเป็น 4 ช่วงชั้นคือช่วงชั้นที่ 1 ชั้น ป.1 – ป.3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้น ป.4 – ป.6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้น ม.1 – ม.3 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้น ม.4 – ม.6

การสร้างหลักสูตร หมายถึง หมายถึงขั้นตอนการสร้างหลักสูตรโดยการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของข้อมูลพื้นฐานและกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คัดเลือกเนื้อหาสาระ จัดลำดับเนื้อหาสาระ และกำหนดแนวทางวัดและประเมินผล

การประเมินคุณภาพหลักสูตร หมายถึง การประเมินเอกสารหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญด้าน การพัฒนาหลักสูตร โดยประเมินองค์ประกอบ 8 ด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์การเรียนรู้วิชาสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ด้านหลักการหลักสูตร ด้านจุดหมายหลักสูตร ด้านโครงสร้างของ หลักสูตร ด้านคำอธิบายรายวิชา ด้านหน่วยการเรียนรู้ ด้านแนวการจัดการเรียนรู้และ ด้านแนวการ วัดและประเมินผล

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร หมายถึง บุคคลที่มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านการพัฒนา หลักสูตรหรือมีประสบการณ์ด้านการพัฒนาหลักสูตร

ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง ข้อมูลสารสนเทศที่นำมาใช้ในการพัฒนา หลักสูตรและข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการ วางแผนการพัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย

วิทยาลัยฯ นโยบาย เป้าหมาย ข้อมูลพื้นฐานท้องถิ่น ได้แก่ด้านสภาพทั่วไป ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จุดเด่นและจุดด้อยของท้องถิ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำหรับโรงเรียนทับกฤชพัฒนา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครสวรรค์
2. ได้เอกสารหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามแนวหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 สำหรับโรงเรียนทับกฤชพัฒนา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครสวรรค์ ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
3. ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำหลักสูตรและการเรียนการสอนในกลุ่มสาระอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น